

9. WARTOŚĆ HISTORII W OJCZYŹNIE

I. PROSPEKT WARTOŚCI

Odkrywanie wartości historii w ojczyźnie pozwala doświadczyć budowanej przez pokolenia wspólnoty narodowej, dla której ogniwem jednoczącym i spajającym są wartości narodo-patriotyczne. To także poszanowanie prawdy historycznej, umiejętność analizy zachodzących zjawisk i przemian społecznych, branie odpowiedzialności za kształt ojczyzny, a także budowanie jej kultury i trwanie w niej.

1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój społeczny.

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Rozwój umiejętności wykorzystywania w codziennym życiu wiedzy historycznej na temat ojczyzny.

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Wychowanie w duchu miłości i szacunku do ojczyzny, uwzględniające ważne wydarzenia, które miały miejsce na przestrzeni dziejów.

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Dlaczego poznawanie historii mojej ojczyzny jest ważne?
- Pielęgnowanie pamięci historycznej ojczyzny jako obowiązek patriotyczny.
- Wydarzenia historyczne, które mogą stanowić wizytówkę ojczyzny w świecie.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIA, SAMOWYCHOWANIE

→ NORMY

- Każdy jest odpowiedzialny za swoją ojczyznę.
- Dziedzictwo historyczne stanowi część tożsamości człowieka.
- Historia, obok tradycji, jest istotnym czynnikiem narodotwórczym.

→ ZASADY

- Poznają historię mojej ojczyzny.
- Odczuwam dumę z dziedzictwa historycznego mojej ojczyzny.
- Rozumiem znaczenie patriotyzmu.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

→ NORMY

- Rodzice są źródłem wiedzy na temat przodków.
- Rodzice są odpowiedzialni za nauczanie dzieci szacunku do historii ojczyzny.
- Poznawanie historii ojczyzny wspiera przekazywanie wartości w procesie wychowania.

→ ZASADY

- Własnym postępowaniem uczę, co oznacza szacunek do historii ojczyzny.
- Ukazuję przykłady poświęcenia Polaków dla dobra narodu.
- Rozbudzam zainteresowanie dziejami ojczyzny.
- Pielęgnuję pamięć o ważnych wydarzeniach historycznych – narodowych, lokalnych i rodzinnych.

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

→ NORMY

- Historia jest zasadniczym elementem procesu wychowania¹.
- Szkoła odpowiada za kształtowanie tożsamości historycznej.
- Wiedza na temat dziejów ojczyzny służy budowaniu jej przyszłości.
- Ukazywanie wartości historii w ojczyźnie wzmacnia postawę patriotyczną.

1 Por. A. Szarkowska, *Świadomość i pamięć historyczna*, w: *Terror i konspiracja. Młodzież wobec indoktrynacji komunistycznej 1945-1956*, red. E.J. Kryńska, Trans Humana Wydawnictwo Uniwersyteckie, Białystok 2004, s. 21.

→ ZASADY

- Wspieram kształtowanie tożsamości historycznej i tożsamości narodowej.
- Zachęcam uczniów do zaangażowania się w inicjatywy związane z wydarzeniami historycznymi.
- Uczę manifestowania postawy patriotycznej.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

W odkrywaniu wartości historii w ojczyźnie mogą pomóc wyjazdy, poszerzające wiedzę uczniów, na przykład do miejsc pamięci, a także przybliżanie sylwetek bohaterów, którzy zapisali się w historii ojczyzny. Można przy tym skorzystać z bogatej oferty profesjonalnych przewodników oraz z różnych form edukacji muzealnej. Popularnością cieszą się wystawy interaktywne wykorzystujące nowoczesne techniki, rekonstrukcje historyczne czy lekcje muzealne, na które można zapisać uczniów w celu przybliżenia historii danego miasta lub regionu.

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Poznawanie korzeni i dziedzictwa historycznego rozwija w młodych ludziach poczucie przynależności do ojczyzny. Kształtowana w poszanowaniu dla prawdy

tożsamość historyczna pozwala zrozumieć własne miejsce w narodzie, a przez to również w szeroko pojmowanej wspólnocie ludzkiej. Obcowanie z historią ojczyzny budzi fascynację jej bogactwem i miłość wyrażającą się w postawie patriotycznej. Uczeń potrafi rozmawiać na temat wartości historii ojczyzny i promować ją za granicą, dzieląc się własnym dziedzictwem.

1.10. ZAGROŻENIA

Brak wiedzy o dziejach własnej ojczyzny i historycznie ukształtowanej tożsamości może zagrażać poczuciu patriotyzmu. Osoba taka nie identyfikuje się z ojczyzną, a nawet z miejscem zamieszkania. Nie szuka inspiracji i wzorców postępowania w dziedzictwie historycznym. Z drugiej zaś strony skupianie się na określonych aspektach historii, na przykład na klęskach, może prowadzić do kompleksów, zobojętnienia czy zniechęcenia. Wybiórcze traktowanie wątków dziejowych może również przerodzić się w postawę nacjonalistyczną, przejawiającą się wrogością wobec innych narodów podszytą zaszłością historycznymi.

II. WYBRANA LITERATURA Z KOMENTARZEM

GLORIA VICTIS

Róż dzikich, traw, paproci pełna była polana bardzo rozległa, wyniosłymi drzewami zewsząd otoczona, na którą wiatr wleciał i wnet po niej uwijać się począł z szybkością nadzwyczajną, wznosząc się i opadając, badając, szukając, na różne tony szumiąc:

– Co się tu działo? Co się tu, na tej polanie, działo? Coś osobliwego, coś nadcodziennego dziać się tu musiało! Czuję krew! O! długo, przedługo ziemia wydaje z siebie woń krwi swych dzieci, ludzi! Słyszę jęki! O, długo, przedługo powietrze trzyma pod obliczem nieba jęki dzieci jego, ludzi! Tu był bój jakiś i tu były zgony! Tu były rany, tętenty koni, krzyki! Mówcie, drzewa kochane, opowiadajcie, mówcie!

Drzewa milczały, tylko po ich gałęziach przebiegł dreszcz lekki, krótki, jakby z zimna nagłego powstały, co dziwne było w ten ciepły dzień letni.

A właśnie w tej chwili wiatr z gwałtownością u niego niezwykłą, z szumem namiętym zapytywać począł:

– A toż co? A to co jest takiego? Tego natura nie uczyniła! To uczyniły ręce ludzkie? Tu nigdzie natura pagórków nie usypywała! Ten usypany jest przez ludzi! Kto? Po co? Dlaczego? A tenże krzyżyk na pagórku, wśród liliowych dzwonek, Boże, jak mały, prosty, biedny! – Co znaczy? Mówcie, drzewa, o mówcie, błagam!

Wtedy dąb wyniosły i silny, któremu kępa zwisających w dół gałęzi czyniła brodę długą, brzoza wysmukła i cała w długich, ku ziemi opadających warkoczach, świerk wyprostowany, w hełmie z iglicą strzelistą na szczycie, odpowiedzieli chórem przyciszonym szumów:

– To jest mogiła!

– Taka wielka, taka wielka, taka wielka mogiła! – zadziwił się wiatr.

Brzoza westchnęła:

– A krzyżyk tak mały!

A dąb zagadał:

– Śpi w niej wiele serc mężnych, spalonych na ołtarzu...

– Wiele serc, a krzyżyk jeden – zadziwił się znowu wiatr.

A brzoza znowu westchnęła:

– I taki mały, biedny!

Wyprostowany świerk potrząsnął hełmem zdobnym w strzelistą iglicę i przemówił:

– Jam najwyższy w tym lesie, najdalej widzę, wiem: są na ziemi bohaterzy wieńczeni i nie wieńczeni, mający pomniki i ich nie mający.

Nabożnie wiatr wyszeptał pytanie:

– Jestże to mogiła bohaterów?

– Bezimiennych – odpowiedział świerk.

A dzwonki liliowe, gęsto dokoła krzyżyka rosnące, cicho zadzwoniły:

– Pomarłych młodo, młodo...

– I w mękach – szepnęła róża dzika u szczytu pagórka rosnąca, przy czym od rubinowego serca swego oderwała płatek jeden i na pagórek go rzuciła.

Upadł płatek do motyla podobny na trawy wysokie, a róża westchnęła:

– Ja jedna kwiaty na tę mogiłę rzucam. Co lata, od pół stulecia prawie, rzucam na nią wonne płatki moje, ja jedna!

Tu znowu odezwały się dzwonki liliowe:

– A my dzwonimy pacierz żałobny. Co lato, od pół stulecia prawie, wydzwaniamy nad tą mogiłą pacierz żałobny... my jedne!

↑ E. Orzeszkowa, *Gloria victis*, Wydawnictwo Greg, Kraków 2019, s. 6-7.

KOMENTARZ

Eliza Orzeszkowa (1841-1910) w tytule noweli *Gloria victis*, napisanej z zamiarem upamiętnienia bohaterów powstania styczniowego (22 stycznia 1863 – październik 1864), nawiązuje do antycznego zawołania: *Vae victis!* – „Biada pokonanym”, przekuwając je w zawołanie pełne wdzięczności i nadziei: *Gloria victis!* – „Chwała zwyciężonym”. Autorka w formie dialogu między wiatrem

a leśną roślinnością upamiętnia czyn patriotyczny, wystawia heroizm powstańców i jego historyczną wartość. Utwór został osadzony na kanwie klęski powstańców toczących boje w Lasach Horeckich na Polesiu wiosną 1863 roku. Niewielki oddział powstańczy pod dowództwem Romualda Traugutta zostaje rozбитo przez przeważające siły rosyjskie. Leśna polana stała się miejscem wiecznego spoczynku tych, którzy poświęcili swe życie dla ojczyzny. O tych wydarzeniach przypomina mogiła zwieńczona małym krzyżem.

Poznawana z poszanowaniem prawdy wartość historii w ojczyźnie odgrywa istotną rolę w formacji moralnej i duchowej młodego pokolenia. Rozwój pamięci historycznej wspierają przybierające różne formy pomniki (od staropolskiej formy słowa „pamiętać” – „pomnieć”), które mają za zadanie upamiętnić wydarzenia historyczne bądź osoby.

III. NAUCZANIE

3.1. SUGESTIE FILOZOFICZNE

Ulotność życia jednostki i całych pokoleń włącza się w ciąg procesów historycznych, które kumulują ludzkie doświadczenia, osiągnięcia, kulturę materialną i duchową. Pamięć historyczna przekazuje kolejnym pokoleniom dziedzictwo, które wytworzyły minione pokolenia. Dzięki temu zakorzenieniu kształtuje się samoświadomość człowieka. Własna tożsamość i suwerenność umacniają się pośród rozmaitych doświadczeń dziejowych. Znajomość historii ojczyzny pozwala lepiej rozumieć teraźniejszość i budować doskonalszą przyszłość².

3.2. SUGESTIE DYDAKTYCZNE I PEDAGOGICZNE

Proces przekazywania młodemu pokoleniu wartości historii ojczyzny przez rodziców i pedagogów, wynikający z doświadczenia wspólnoty, ma na celu poszerzanie wiedzy o wydarzeniach minionych po to, aby rozumieć otaczający świat i wyciągać wnioski na przyszłość. Bogate dzieje ojczyzny dostarczają powodów do dumy, ale też do refleksji nad przyczynami porażek czy nad niechlubnymi wydarzeniami³. Historia ojczyzny jest bowiem żywa, tworzą ją pokolenia współczesne i zapisują się na jej kartach dla nadchodzących pokoleń.

3.3. SUGESTIE PSYCHOLOGICZNE

Postawa patriotyczna jest odmianą tożsamości społecznej, wyraża się w przywiązaniu i przychylnym stosunku do własnego narodu rozumianego jako grupa odmienna od innych grup społecznych. Człowiek doświadcza samego siebie jako członka tej grupy i utożsamia się z nią, zaspokajając potrzebę bezpieczeństwa⁴. Szczególnie istotny jest tu motyw przynależności do danej wspólnoty, w tym przypadku ojczyzny i narodu⁵. Odczuwanie pozytywnych emocji pod adresem ojczyzny i więź z nią wzmacnia obserwacja otoczenia, w którym jednostka zamieszkuje lub – w przypadku emigrantów – za którym tęskni. Kluczowe jest

2 Por. S. Kowalczyk, *Subiektywno-podmiotowe wartości narodowo-patriotyczne*, w: K. Chałas, S. Kowalczyk, *Wychowanie ku wartościom narodowo-patriotycznym*, t. 2, *Naród. Ojczyzna. Patriotyzm. Państwo. Pokój*, Wydawnictwo Jedność, Lublin – Kielce 2006, s. 85.

3 Por. Z. Drzymała, *Czy współczesna szkoła ma szansę być wspólnotą wychowującą?*, w: *Wychowanie integralne w teorii i w praktyce pedagogicznej*, red. D. Bis, M.L. Opiela, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2013, s. 266.

4 Por. B. Wojciszke, *Psychologia społeczna*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2011, s. 540, 545.

5 Por. A. Rybicka, *Psychologiczne oblicza patriotyzmu*, „Refleksje. Pismo Naukowe Studentów i Doktorantów WNPiD UAM” 2018, nr 17, s. 120.

tu posługiwanie się językiem ojczystym, kultywowanie tradycji i obyczajów oraz zgłębianie historii ojczyzny obejmującej wydarzenia i doświadczenia wraz z towarzyszącą temu krytyczną refleksją⁶.

IV. NAUCZANIE RELIGIJNE

4.1. TEOLOG

W teologii całe dzieje ludzkości są zarazem historią urzeczywistniania się Bożych planów, począwszy od raju rozumianego jako prapierwotna ojczyzna będąca darem Stwórcy, poprzez osadzoną na motywie wybrania i dążenia do Ziemi Obiecanej obecność Boga w dziejach narodu izraelskiego, aż po przyjście Chrystusa, które zmieniło optykę postrzegania tego wybrania na bardziej uniwersalistyczną, zaczęto pojmować nowy lud Boży w wymiarze eschatologicznym jako pielgrzymujący do ojczyzny w niebie (por. Flp 3,20). Tu, na ziemi, jesteśmy jedynie gośćmi w drodze do ostatecznego celu, który przewyższa ojczyznę ziemską (Hbr 11,13-14).

Kościół naucza, jak ważna jest pamięć o wydarzeniach historycznych, o przeszłości i przodkach, szczególnie w kontekście wielkich dzieł Bożych dokonujących się w życiu jednostek, pokoleń i całych narodów. Pamięć ta pobrzmiewa w wielu hymnach i pieśniach pochwalnych śpiewanych podczas sprawowania liturgii. Motywem przewodnim tych utworów jest wdzięczność za Opatrzność Bożą, udzielane łaski i Boże prowadzenie przez dziejowe zawirowania.

4.2. NAUCZANIE PAPIESKIE

Człowieka bowiem nie można do końca zrozumieć bez Chrystusa. A raczej: człowiek nie może siebie sam do końca zrozumieć bez Chrystusa. Nie może zrozumieć ani kim jest, ani jaka jest jego właściwa godność, ani jakie jest jego powołanie i ostateczne przeznaczenie. [...] I dlatego Chrystusa nie można łączyć z dziejów człowieka w jakimkolwiek miejscu ziemi. Nie można też bez Chrystusa zrozumieć dziejów Polski – przede wszystkim jako dziejów ludzi, którzy przeszli i przechodzą przez tę ziemię. Dzieje ludzi! Dzieje narodu są przede wszystkim dziejami ludzi. A dzieje każdego człowieka toczą się w Jezusie Chrystusie.

[↑] Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na placu Zwycięstwa, Warszawa, 2.06.1979*, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, red. J. Poniewierski, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2012, s. 22-23.

⁶ Por. tamże, s. 121.

„ Każde pokolenie powinno wносить wkład w ustalenie przekonującego ładu wolności i dobra, który byłby pomocny dla przyszłego pokolenia jako wskazówka, jak właściwie korzystać z wolności ludzkiej, a w ten sposób dałby, oczywiście w granicach ludzkich możliwości, pewną gwarancję na przyszłość.

↑ Sps 25.

„ Jedynie z historycznej prawdy o faktach będzie mogło się zrodzić wytrwałe i permanentne dążenie, by zrozumieć siebie nawzajem i mieć odwagę wypracowania nowej syntezy dla dobra wszystkich. W rzeczywistości „proces pokojowy jest zaangażowaniem, które trwa w czasie. Jest to cierpliwe dzieło poszukiwania prawdy i sprawiedliwości, szanujące pamięć ofiar i otwierające krok po kroku wspólną nadzieję, silniejszą niż zemsta”. Jak powiedzieli biskupi Konga w odniesieniu do powtarzającego się konfliktu, „nie wystarczą porozumienia pokojowe na papierze. Trzeba będzie pójść dalej, uwzględniając żądanie prawdy o źródłach tego powtarzającego się kryzysu. Ludzie mają prawo wiedzieć, co się stało”.

↑ FT 226.

4.3. PISMO ŚWIĘTE

„ Wychwalajmy mężów sławnych
i ojców naszych w kolejności ich pochodzenia.

To Pan stworzył wielką tę chwałę,
wspaniałą swą wielkość od wieków.

[...]

Wszyscy ci przez pokolenia byli wychwalani
i stali się dumą swych czasów.

Niektórzy spomiędzy nich zostawili po sobie imię,

tak że opowiada się ich chwałę,

ale są i tacy, o których nie pozostała pamięć,

zginęli, jakby wcale nie istnieli,

byli, ale jak gdyby ich nie było,

a dzieci ich po nich.

Lecz także ci są mężami czcigodnymi,

których dobre czyny nie zostały zapomniane;

pozostały one wraz z ich potomstwem,

dobrym dziedzictwem są ich następcy.

Potomstwo ich trzyma się przymierzy,

a dzięki nim – ich dzieci.

Potomstwo ich trwać będzie na wieki,
 a chwała ich nie będzie wymazana.
 Ciała ich w pokoju pogrzebano,
 a imię ich żyje w pokoleniach.
 Narody opowiadać będą ich mądrość,
 a zgromadzenie głosić ich chwałę.

↑ Syr 44,1-2.7-15.

4.4. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

” Nie istnieje nic, co nie zawdzięczałoby swego istnienia Bogu Stwórcy. Świat zaczął się wtedy, gdy został wydobyty z nicości słowem Boga; wszystkie istniejące byty, cała natura, cała historia ludzka zakorzeniają się w tym pierwotnym wydarzeniu; ono jest początkiem, który tworzy świat i zapoczątkowuje czas.

↑ KKK 338.

V. LITERATURA

Benedykt XVI, *Encyklika Spe salvi*, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2007.

Drzymała Z., *Czy współczesna szkoła ma szansę być wspólnotą wychowującą?*, w: *Wychowanie integralne w teorii i w praktyce pedagogicznej*, red. D. Bis, M.L. Opiela, Wydawnictwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2013, s. 263–268.

Franciszek, *Encyklika Fratelli tutti*, Wydawnictwo M, Kraków 2020.

Jan Paweł II, *Homilia w czasie Mszy św. odprawionej na placu Zwycięstwa*, Warszawa, 2.06.1979, w: tegoż, *Pielgrzymki do Ojczyzny: 1979, 1983, 1987, 1991, 1995, 1997, 1999, 2002. Przemówienia, homilie*, red. J. Poniewierski, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2012, s. 20–25.

Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, Społeczny Instytut Wydawniczy Znak, Kraków 2005.

Jaroszyński P., *Europa bez Ojczyzn?*, Dom Polski, Warszawa 2002.

Jaśniewicz B., *O wychowanie ku wartościom narodowo-patriotycznym w edukacji szkolnej*, „Meritum” 2016, nr 3(42), s. 7–11.

Kowalczyk S., *Patriotyzm*, w: *Encyklopedia aksjologii pedagogicznej*, red. K. Chałas, A. Maj, Polskie Wydawnictwo Encyklopedyczne, Radom 2016, s. 729–734.

Kowalczyk S., *Subiektywno-podmiotowe wartości narodowo-patriotyczne*, w: K. Chałas, S. Kowalczyk, *Wychowanie ku wartościom narodowo-patriotycznym*, t. 2, *Naród. Ojczyzna. Patriotyzm. Państwo. Pokój*, Wydawnictwo Jedność, Lublin – Kielce 2006, s. 67–91.

Kultura polska. Silva rerum, red. R. Cudak, J. Tambor, Wydawnictwo Naukowe Śląsk, Katowice 2006.

Orzeszkowa E., *Gloria victis*, Wydawnictwo Greg, Kraków 2019.

Rybicka A., *Psychologiczne oblicza patriotyzmu*, „Refleksje. Pismo Naukowe Studentów i Doktorantów WNPiD UAM” 2018, nr 17, s. 119–131.

Szarkowska A., *Świadomość i pamięć historyczna*, w: *Terror i konspiracja. Młodzież wobec indoktrynacji komunistycznej 1945–1956*, red. E.J. Kryńska, Trans Humana Wydawnictwo Uniwersyteckie, Białystok 2004, s. 21–24.

Wojciszke B., *Psychologia społeczna*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2011.

